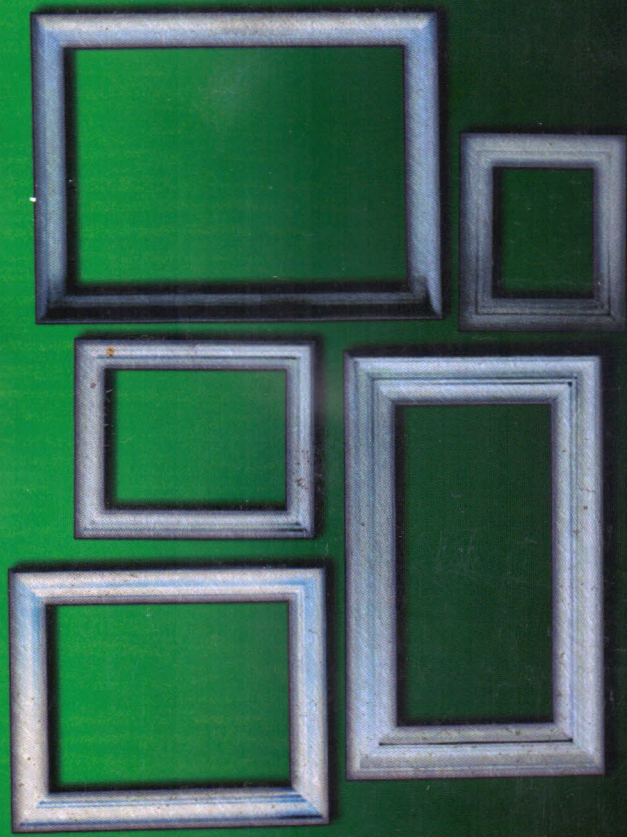

естетска култура

ЕСТЕТИЧКО ДРУШТВО СРБИЈЕ, 2018.

ЕСТЕТСКА КУЛТУРА
зборник радова

Библиотека
ФИЛОЗОФСКА ИСТРАЖИВАЊА

ЕСТЕТСКА КУЛТУРА
зборник радова

Издавач
Естетичко друштво Србије
Риге од Фере 4, Београд

За издавача
др Мирко Зуровац

Уредници
др Ива Драшкић Вићановић
др Небојша Грубор
др Уна Поповић
др Марко Новаковић
мср Милош Миладинов

Штампа
Ћирија
ШТАМПА

Тираж
250 примерака

ISBN 978-86-920749-4-3

Штампање овог зборника помогло је
Министарство просвете, науке
и технолошког развоја
Републике Србије

УДК 111.852(082.1)

ЕСТЕТСКА КУЛТУРА

зборник радова

Естетичко друштво Србије
Београд, 2018.

Теорија уметничког стваралаштва, ур. Н. Грубор и С. Јауковић, ЕДС/Мали Немо, Београд/Панчево, 2007.

Уметност у култури, ур. Д. Вуксановић и Н. Грубор, ЕДС, Београд, 2008.

Уметност и истина, ур. Н. Грубор и У. Поповић, ЕДС, Београд, 2009.

Утицај естетике на уметност, ур. М. Новаковић и У. Поповић, ЕДС, Београд, 2010.

Естетика и образовање, ур. М. Новаковић и У. Поповић, ЕДС, Београд, 2011.

Проблем креативности, ур. И. Драшкић Вићановић, М. Новаковић, У. Поповић, ЕДС, Београд, 2012.

Проблем укуса, ур. И. Драшкић Вићановић, У. Поповић, М. Новаковић, Н. Грубор, ЕДС, Београд, 2013.

Криза уметности и нове уметничке праксе, ур. И. Драшкић Вићановић, У. Поповић, М. Новаковић, Н. Грубор, ЕДС, Београд, 2014.

Актуелност и будућност естетике, ур. И. Драшкић Вићановић, Н. Грубор, У. Поповић, М. Новаковић, ЕДС, Београд, 2015.

Проблем форме, ур. И. Драшкић Вићановић, Н. Грубор, У. Поповић, Н. Новаковић, ЕДС, Београд, 2016.

Homo Aestheticus, ур. И. Драшкић Вићановић, Н. Грубор, Д. Вуксановић, У. Поповић, М. Новаковић, ЕДС, Београд, 2017.

САДРЖАЈ

Реч уредника.....	5
-------------------	---

Естетска култура

Драган Жунић	
Естетска култура.....	11
Сретен Петровић	
Козметичко улепшавање света и аутентично стварање.....	39
Ива Драшкић Вићановић	
Принцип хуманизма као темељ естетске културе.....	55
Богомир Ђукић	
Декаденција културе, деструкција естетског и естетика.....	65
Бошко Телебаковић	
Уметност и неестетска култура.....	79
Дивна Вуксановић	
Естетска култура и медијска култура.....	95
Јадранка Божић	
Приземљена естетика: нагомилавање као савладавање празнине.....	109

Естетска култура: теоријске перспективе

- Милош Миладинов
Карактер појмова аполонског и дионизијског у филозоји
раног Ничеа 121
- Милица Ојданић
Sprezzatura као облик понашања и самопредстављања
у ренесанси 135
- Марија Булатовић
Бартово „читање” визуелног: естетика фотографије
у *светлој комори* 155
- Предраг Јакшић
Принуда у комуникацији као културни образац
друштвених мрежа 173
- Срђан Мараш
Естетска култура као еманципована чулна култура
у друштвеном медијуму технике и уметности 185
- Весна Миленковић
Естетска култура у дома мултимедија 201
- Марко Новаковић
Култура чулности у доба технократије 215
- Андреа Ратковић
Значај херменеутичке критике тела за естетску културу 241

Никола Танасић

- Естетика порнографије – секс илепота у време интернет
голотиње 257

Естетска култура: перспектива уметности

- Душан Пајин
Естетска култура у класичним делима јапанских
књижевница (између 8–11. века) 281
- Душанка Ђурковић
Андрићев Салко Ђоркан у светлу теорије игре Р. Кајое 295
- Милан Радовановић
Семиотика и питање стила у историји уметности 311
- Драган Ђаловић
Свет исламске уметности у естетској култури 329
- Уна Поповић
Естетика игре: уметност без рефлексије 347
- Душан Миленковић
Естетички приступ форми популарне музике у светлу
основних претпоставки естетике Теодора Грејсика 367
- Дејана Прњат
Ослобађање јавних градских простора од визуелног
загађења путем различитих форми визуелних уметности 387

Санда Ристић Стојановић	
Да ли је икада постојало златно доба уметности?	399
Подаци о ауторима	405
Упутство ауторима	413
Издања Естетичког друштва Србије	415

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

111.852:130.2(082)

ЕСТЕТСКА култура : зборник радова / [уредници Ива Драшкић Вићановић ... и др.]. - Београд : Естетичко друштво Србије, 2018 (Beograd : Чигоја штампа). - 414 стр. ; 20 см. - (Библиотека Филозофска истраживања / Естетичко друштво Србије, Београд)

“Зборник ... окупља резултате излагања и дискусија на XXXVII редовном годишњем научном скупу Естетичког друштва Србије. Овај скуп је одржан 07. и 08. децембра 2017. године, у просторијама Завода за проучавање културног развоја у Београду.” --> Реч уредника. - Тираж 250. - Реч уредника: стр. 5-10. - Подаци о ауторима: стр. 405-412. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз већину радова. - Summaries.

ISBN 978-86-920749-4-3

а) Естетска култура - Зборници
COBISS.SR-ID 265002764

Милош Миладинов

КАРАКТЕР ПОЈМОВА АПОЛОНСКОГ И ДИОНИЗИЈСКОГ У ФИЛОЗОФИЈИ РАНОГ НИЧЕА

Апстракт: Аутор у раду испитује Ничеов специфичан начин осмишљавања појмова аполонског и дионизијског принципа. У уводном делу рада испитује се позиција Ничеовог истраживања уметности и културе у контексту доминантних праваца савремене естетике. Потом, следи анализа појмова аполонског и дионизијског принципа и испитивање њихове паралитералне употребе. Након тога, аутор скреће пажњу на могућност паралитералне употребе Ничеовог појма трагедије, те и његове блиске повезаности са феноменом живота у Ничеовој филозофији. У последњем поглављу, испитује се продуктивност и домет паралитералне појмовности за савремену естетику и проблематизацију културе.

Кључне речи: аполонско, дионизијско, култура, Ниче, паралитералност, трагедија, уметност.

Ниче и појмовност естетике

Једна од битних тековина савремене естетике, али и савремене филозофије уопште, јесте рефлексивност о властитој појмовности. У том смислу, неретко се дешава да савремени естетички релевантни аутори, као што су Бењамин¹ и Хајдегер², критикују и одбацују

¹ Бењамин, В., „Уметничко дело у раздобљу његове техничке репродуктивности”, у: *Изабрана дела 1*, Службени гласник, 2011, стр. 247.

² Поповић, У., „Превладавање естетике и почетак мишљења: Хајдегерово схватање уметности у савремено доба”, у: Ива Драшкић Вићановић, Небојша Грубор,

традиционалну естетичку појмовност, сматрујући да је она не само несаобразна савременом естетичким проблемима, него да неретко и отежава и онемогућава ваљан приступ естетским феноменима. Њихова мисаона стратегија огледа се у осмишљавању нове, уско специјализоване појмовности за посебне естетичке проблеме, за коју тврде да обезбеђује адекватнији приступ у односу на традицију. Насупрот таквих тендеција, у савремености имамо и ауторе који не желе у потпуности да одбаце увиде традиционалне естетике као и њен категоријални апарат, него сматрају да је наслеђене појмове довољно модификовати и поново промислити – о томе нам најбоље сведочи појмовни пар материје и форме, који је и даље доминантно присутан у савременим естетичким истраживањима. Дакако, напуштање или остајање при традиционалној естетичкој појмовности није тек козметички избор, него се на том месту заправо одлучује да ли се, у случају напуштања такве појмовности, уједно напушта или реafirмише и начин мишљења на основу којег та појмовност израста.

Када је реч о Ничеовим раним радовима, а пре свега делу „Рођење трагедије”, лако можемо уочити да га не можемо сврстати ни у једну од претходно две наведене доминантне тенденције савремене естетике. С једне стране, приметно је да Ниче не користи традиционалну појмовност, те да осмишљава властиту, тј. да за потребе испитивања естетичке проблематике користи нове појмове – појмове дионизијског и аполонског принципа. С друге стране, пак, Ниче нема намеру да поново заснива и утемељује естетику, нити филозофију уметности као посебну дисциплину на претходно поменутој појмовности. Исто тако, за појмове аполонског и дионизијског не можемо тврдити да представљају категорије за одређени и спецификовани естетички проблем, него пре да они у једнакој мери обухватају неколико различитих феномена – феномене трагедије, уметности као такве, културе уопште, те на крају и самог

Уна Поповић, Марко Новаковић (ур.), *Криза уметности*, Естетичко друштво Србије, Београд, 2014, стр. 268.

живота. С тим у вези, уколико бисмо Ничеово „Рођење трагедије” окарактерисали као системско дело естетике, упитно је колико би то тврђење било плаузибилно. Међутим, у претходно поменутом спису, Ниче се бави *par excellence* естетичким проблемима као што су трагедија, уметност и култура.

Дакле, имајући у виду доминантне начине приступа савременој естетици, Ничеов спис „Рођење трагедије” се на први поглед показује као некаква врста међукорак између савремене и традиционалне естетике – с једне стране имамо нову појмовност, али та појмовност, с друге стране, није ограничена на уже одређено естетичко поље, него се у једнакој мери простире на готово читаву сферу културе, што најчешће није био случај у савременим естетикама. Отуда, кључно питање које ћемо разматрати јесте питање о могућности и плодности оваковог приступа, односно домета овакве појмовности када је у питању савремена естетика и испитивање културе уопште.

Дионизијско и аполонско

Став који представља наше полазиште јесте Силкова и Штернова³ теза о Ничеовој паралитералној употреби појмова аполонског и дионизијског. Теза о паралитералности ових појмова огледа се у специфичном тумачењу онога на шта ови појмови реферишу. Речју, у зависности од контекста у ком су употребљени, ови појмови се на различитим местима могу односити на трагедију, потом на уметност као такву, те и на феномен културе уопште. Другим речима, појам дионизијског, на пример, се може односити на митску фигуру Диониса, али и на далеко шири контекст или поље референције, у које можемо рећи да спадају претходно наведени феномени. У том смислу, када Ниче говори о трагедији путем појмова дионизијског и аполонског, то се може односити на специфично

³ Silk, M. S., Stern, J. P., *Nietzsche on Tragedy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1981, p. 204.

грчки облик трагедије, али се исто неретко односи и на савремену трагедију; потом, та иста појмовност може имати и далеко шири смисао, који би се тицао грчке уметности или савремене уметности и, коначно, тезе о трагедији се у „Рођењу трагедије” неретко тичу проблема како грчке, тако и савремене културе.

У том смислу, за разлику од Силка и Штерна, који говоре о паралитералности појмова дионизијског и аполонског, ми бисмо рекли да, поред њих, Ничеов појам трагедије такође извршава паралитералну функцију. Таква паралитерална употреба појмова омогућава Ничеу да властиту анализу постави како структурално, тако и повесно. Као што смо рекли, помоћу појмова трагедије, дионизијског и аполонског, Ниче може да говори о структуралним одређењима појмова трагедије, уметности и културе, али, у зависности од контекста када се ови појмови користе, може се уочити када Ниче говори о грчим, а када о савременим облицима ових феномена.

Имајући у виду претходно поменути тезу о начину употребе појмова аполонског и дионизијског принципа, следеће што бисмо требали да образложимо јесте сама садржина ових појмова. Наиме, одређења ових појмова Ниче задобија на основу њихове митске подлоге, тј. с обзиром на оно како су Дионис и Аполон мишљени у грчкој митологији. Отуда, Аполон, као вођа муза, чувар поретка, спокојства и јасне свести симболизује све оно што је уобличено, ограничено и с обзиром на меру и границу конституисано.⁴ Насупрот њему, Дионис као бог вина, екстазе, празничког пијанства и набујалих нагона представља својеврсни антипод Аполону, односно одсликава прелазак и померање свих граница и мера.⁵

Међутим, питање на које прво морамо одговорити и које је далеко важније за наше истраживање од садржаја појмова дионизијског и аполонског јесте зашто Ниче уопште уводи ове појмове

⁴ Ђурић, М., „Фридрих Ниче и хеленска култура” у: *Рођење трагедије*, Дерета, Београд, 2001, стр. 11–12.

⁵ Исто.

за разматрање феномена уметности и културе и шта са њима покушава да уради?

Један од кључних разлога Ничеовог избора овакве мисаоне стратегије, по нашем суду, јесте неповерење према појмовности традиционалне естетике. Другим речима, према Ничеу, традиционална естетичка појмовност пре замагљује и отежава приступ естетичким проблемима него што их открива – традиционални естетички појмови нису саобразни ономе за шта се користе, а последица примене таквих, неодговарајућих појмова, јесте искривљена слика о ономе што се тим појмовима хтело обухватити, а то су, када је у питању интерес Ничеа, пре свега феномени трагедије, уметности и културе. Речју, док је традиција естетичке проблеме разматрала с обзиром на метафизику и теорију у ширем смислу, Ниче предлаже да се „уметност гледа оком живота”.⁶ Овакав приступ, пак, захтева да се појмови који се примењују на проблеме уметности и културе поставе радикално друачије у односу на појмове традиције.

Отуда, за појмове дионизијског и аполонског можемо рећи да бивају осмишљени управо да би се претходно поменути естетички проблеми могли ваљано захватити, тј. да су сковани тако да могу бити саобразни ономе што се њима покушава обухватити. Тако осмишљена појмовност, онда, не бива преузета из других области филозофије, као што је био случај са појмовима материје и форме, који су, према Хајдегеровом суду⁷, првобитно осмишљени за појмовно захватање употребних предмета. Стога, можемо рећи да је Ниче сматрао да традиционалне естетичке категорије не могу да обухвате оно на шта су вековима примењиване, те да се оваквим гестом уметност и други естетички појмови измештају из окошта-лог метафизичког дискурса.

Следећа ствар коју бисмо требали размотрити јесте који је тачно феномен или скуп феномена најпримеренији појмовима аполонског и дионизијског принципа. Једно од доминантних и веро-

⁶ Ниче, Ф., *Рођење трагедије*, Дерета, Београд, 2001, стр. 37.

⁷ Хајдегер, М., *Ниче I*, Федон, Београд, 2009, стр. 93.

ватно најплаузибилнијих тумачења огледа се у томе да оно аполонско и дионизијско заправо представљају пандане традиционалним појмовима материје и форме, односно да они сада обухватају оно на шта је традиција циљала са овим појмовима. У том смислу, аполонско, као принцип мере и границе односио би се на форму, док би се дионизијско, као оличење живота и нагона, односило на материју, али пре свега на начин на који ју је схватао Шилер⁸ – дакле не као пуку пасивност, него пре као феномен који у себи садржи и активни принцип.

Поред тога, појмовни пар аполонског и дионизијског осветљава уметничко дело и са још једне стране – наиме, како Ниче напомиње, између ова два принципа постоји „монстроузна разлика”⁹. У том смислу, разлика, односно несводивост једног принципа на други или проналазак њиховог заједничког извора треба да назначи унутрашњу динамику и напетост самог дела, коју је и традиција неретко покушавала да захвати путем појмова материје и форме. Поред тога, одређење аполонског као оног што је увек у мери и граници, те дионизијског као нечега што само по себи нема облике аналогно је традиционалном схватању форме као облика, те и материје која тек треба да буде обликована. Сходно томе, јединство или равнотежа аполонског и дионизијског може се тумачити у аналогiji према традиционалном схватању јединства материје и форме, односно према схватању уметничког дела као обликоване материје.

Иако се ово тумачење на први поглед чини неоспорним, ипак, појмови дионизијског и аполонског принципа имају много шире поље референције од уметничког дела. Наиме, уколико прихвати-

⁸ Шилер, Ф., „О естетском васпитању човека, у низу писама”, у: *Познји филозофско-естетички списи*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића Сремски Карловци, Нови Сад, 2008, стр. 207.

⁹ Sallis, J., *Crossings: Nietzsche and the Space of Tragedy*, The University of Chicago Press, Chicago, 1991, p. 14.

мо претходно поменути тезу о паралитералности ових појмова, из тога следи да овај појмовни пар треба да има још видова примене.

Други вид примене ових појмова тиче се уметничке продукције. Наиме, ови појмови такође могу да маркирају штимунг [*Stimmung*], односно специфично расположење и држање уметника при стварању. Такав вид расположења, пак, огледа се у равнотежи дионизијског и аполонског принципа у, условно речено, „души” уметника. Слично је и када је реч о уметничкој рецепцији – уколико постоји баланс између дионизијског и аполонског принципа на самом делу, онда се таква врста равнотеже преноси и на расположење рецепијента при сусрету са таквим уметничким делом. Оно што карактерише такво расположење јесте својеврсна деструкција индивидуе, чије искуство омогућава дубљи поглед у моћ живота.

Поред претходно наведеног схватања улоге појмова дионизијског и аполонског принципа, постоји још једно за рецепцију, по нашем суду, плаузибилније тумачење. Наиме, појмови оног аполонског и дионизијског се могу разумети као пандан појмовима лепог и узвишеног из новововековних естетика.¹⁰ Феномен лепоте, који се у том периоду најчешће тумачио с обзиром на доживљај субјекта, код Ничеа бива артикулисан путем аполонског принципа. Одређење аполонског као оног што је начело индивидуације и увек одмерено и уобличено обухвата и неке од традиционалних схватања феномена лепоте. Када је у питању појам дионизијског принципа, на сличан начин можемо уочити аналогiju тог појма са модерном концепцијом узвишеног. Наиме, као што Кант одређује појам лепоте путем форме, а узвишеног путем безграничности, исто тако и Ниче, као што смо напоменули, аполонски принцип мисли у контексту мере и облика, док се оно дионизијско односи на прекорачење и померање свих могућих граница.¹¹ Стога, сасвим је оправдано тумачити појмовни пар дионизијског и аполонског

¹⁰ Nabais, N., *Nietzsche and the Metaphysics of the Tragic*, Continuum, London, 2006, p. 11

¹¹ Кант, И., *Критика моћи суђења*, БИГЗ, Београд, 1975, стр. 132.

као својеврсне пандане нововековним, а пре свега Кантовим појмовима узвишеног и лепог.

Међутим, као што смо на почетку овог поглавља нагласили, појмове дионизијског и аполонског принципа Ниче не користи искључиво за захватање феномена уметности, него му они служе и као појмовност за феномен целокупне културе. Наиме, на неколико места у Ничеовим раним радовима можемо пронаћи синтагме као што су „аполонска култура”, „дионизијски поглед на свет”¹² и друге формулације које нам недвосмислено сигнализирају да се појмовни пар дионизијског и аполонског употребљава и ван ужег контекста уметности. Садржински смисао ових појмова, када их Ниче користи у контексту културе, остаје готово исти као и у случају када бивају примењени на феномен уметности – аполонска култура односила би се на културу мере и границе, док би дионизијска култура представљала културу заноса и набујалих нагона.

Имајући у виду све претходно речено, можемо приметити да Ниче путем појмова аполонског и дионизијског принципа покушава да обухвати сва три кључна момента феномена уметности – дело, рецепцију и продукцију и, за разлику од традиционалних и савремених естетика, он то чини са једном истом појмовношћу. Прецизније, појмове аполонског и дионизијског не бисмо требали да ограничимо само на један од претходна три момента, него сматрамо да су они осмишљени управо тако да могу, услед њихове паралитералне функције, обухвате феномен уметности у свим његовим аспектима. Поред тога, ови појмови, као што смо видели, властиту примену проналазе и за захватање феномена културе, што додатно потврђује тезу о њиховој паралитералној употреби.

¹² Ниче, Ф., „Диониски поглед на свет”, у: *Списи о грчкој књижевности и филозофији*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића Сремски Карловци, Нови Сад, 1998, стр. 70.

Трагедија и живот

У претходном поглављу говорили смо о паралитералној функцији појмова аполонског и дионизијског принципа, а сада бисмо требали да покажемо, као што смо претходно и напоменули, паралитерални карактер Ничеовог појма трагедије. Наиме, наша полазна претпоставка огледа се у тези да Ниче, путем појма трагедије, заправо покушава да говори и о другим, трагедији блиским проблемима. Другим речима, када Ниче изриче различите судове о трагедији, они се као такви могу односити на трагедију као посебну врсту уметности, потом на уметност уопште, а потом и на целокупну сферу културе. С тим у вези, питање које прво морамо поставити јесте зашто је Ниче изабрао управо трагедију, тј. зашто би трагедија имала одликовано место, у односу на друге уметности, с обзиром на које се читава дијагноза уметности у целини, те на крају и саме културе?

Како Ниче готово на самом почетку списка „Рођење трагедије” наводи: „...док се најзад, једним метафизичким чудотворним чинном хеленске „воље” спарени, не појављују удружени и у тој спрези коначно рађају колико диониско толико и аполонско уметничко дело античке трагедије”.¹³ У том смислу, античка трагедије за Ничеа представља одликовано место на ком се може уочити равнотежа између аполонског и дионизијског принципа, која је такође неопходна и за целокупну културу. Стога, разлог Ничеовог одабира трагедије као централног феномена за испитивање уметности и културе уопште, може се тумачити управо имајући у виду претходно поменути Ничеов став о, у трагедији, равноправном учествовању аполонског и дионизијског принципа.

Поред тога, можемо приметити да оно што је у центру Ничеових и раних и позних радова јесте проблем живота, односно бивствовање постајања. Отуда, уколико је бивствовање постајања заправо кључно питање које морамо поставити када је реч о фи-

¹³ Ниче, Ф., *Рођење трагедије*, стр. 52.

лозофији, онда није немогуће да је Ниче сматрао да је питање о мистерији живота заправо и кључно питање уметности. Штавише, како и сам Ниче наводи следеће: „А онако како се философ односи према стварности постојања, тако се уметнички осетљиви човек односи према стварности сна; он га тачно и радо посматра јер у тим сликама налази тумачење живота, на тим збивањима вежба за живот”¹⁴

С тим у вези, треба имати у виду Аристотелово схватање трагедије у чијем се средишту налази управо феномен људског живота, који представља предмет подражавања трагичког песника.¹⁵ Такође, и друга тумачења трагедије, а пре свега хеленске трагедије, неретко назначавашу да она заправо представља рефлексију начина на који се одвија људски живот у времену када конкретне трагедије настају.¹⁶ Уколико ову тезу прихватимо, онда се трагедија, уметност, те и целокупна култура једног времена показује као огледало тадашњег живота, те самим тим када Ниче даје различите опаске о трагедији, он тада заправо не само да говори о уметности и култури, него и о самом феномену живота.

Паралитерална употреба појмова и естетичка теорија

У претходном делу рада оцртали смо начин на који Ниче осмишљава властите појмове зарад обухватања онога што је у традицији спадало у корпус естетичких проблема. Међутим, за разлику од традиционалних приступа тим проблемима, Ниче настоји да изгради властиту мрежу паралитералних појмова, те на такав начин покушава да их обухвати. Отуда, следећи наш задатак огледа се у испитивању плодности таквог приступа за естетичку теорију.

¹⁴ Исто, стр. 53.

¹⁵ Аристотел, *О пјесничком умијећу*, Итро Аугуст Цесарец, Загреб, 1983, стр. 19.

¹⁶ Ђурић, М., *Историја хеленске књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства Србије, Београд, 1971, стр. 245.

Наиме, као што смо напоменули у првом поглављу овог истраживања, постоје две доминантне тенденције у савременим естетичким теоријама – радикално напуштање традиционалне појмовности и осмишљавање другачијих приступа, с једне стране, или тежња ка реформисању традиционалних појмова, с друге стране. За Ничеово испитивање феномена трагедије, уметности и културе, пак, не можемо рећи да припада ни једном од претходна два приступа, него пре да представља битно другачији начин испитивања ових проблема.

Стога, можемо приметити да паралитерално постављена појмовност у „Рођењу трагедије” и околним списима онда заправо омогућава да се на нивоу теорије доспе до органског јединства како између кључних феномена културе, тако и између културе и живота, односно већ по начину на који је осмишљена, оваква појмовност на теоријском и концептуалном нивоу успоставља повезаност између уметности и живота, до које је Ничеу превасходно стало.

С тим у вези, може се рећи да се овим путем доспева до нацрта за естетичку теорију која би могла да објасни и обухвати прегршт естетичких проблема са веома малим бројем пажљиво осмишљених појмова. Међутим, исто тако, овако постављена појмовност би неретко могла да занемари специфичности појединачних естетских феномена, које би биле готово невидљиве услед захтева за органском повезаношћу између појмова, која се налази у првом плану овако осмишљене теорије.

Литература

Аристотел, *О пјесничком умијећу*, Итро Аугуст Цесарец, Загреб, 1983.
Бењамин, В., „Уметничко дело у раздобљу његове техничке репродуктивности”, у: *Избрана дела 1*, Службени гласник, 2011.

- Ђурић, М., *Историја хеленске књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства Србије, Београд, 1971.
- Ђурић, М., „Фридрих Ниче и хеленска култура” у: *Рођење трагедије*, Дерета, Београд, 2001.
- Кант, И., *Критика моћи суђења*, БИГЗ, Београд, 1975.
- Ниче, Ф., „Диониски поглед на свет”, у: *Списи о грчкој књижевности и филозофији*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића Сремски Карловци, Нови Сад, 1998.
- Ниче, Ф., *Рођење трагедије*, Дерета, Београд, 2001.
- Поповић, У., „Превладавање естетике и почетак мишљења: Хајдегерово схватање уметности у савремено доба”, у: Ива Драшкић Вићановић, Небојша Грубор, Уна Поповић, Марко Новаковић (ур.), *Криза уметности*, Естетичко друштво Србије, 2014.
- Хајдегер, М., *Ниче I*, Федон, Београд, 2009.
- Шилер, Ф., „О естетском васпитању човека, у низу писама”, у: *Позији филозофско-естетички списи*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића Сремски Карловци, Нови Сад, 2008.
- Nabais, N., *Nietzsche and the Metaphysics of the Tragic*, Continuum, London, 2006.
- Sallis, J., *Crossings: Nietzsche and the Space of Tragedy*, The University of Chicago Press, Chicago, 1991.
- Silk, M. S., Stern, J. P., *Nietzsche on Tragedy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1981.

Miloš Miladinov

THE CHARACTER OF CONCEPTS OF APOLLONIAN AND DIONYSIAN IN EARLY PHILOSOPHY OF NIETZSCHE

Summary

In this paper, the author examines Nietzsche's specific way of conceiving the notions of the Apollonian and Dionysian principles. The introductory part of the paper investigates the position of Nietzsche's research of art and

culture in the context of the dominant directions of contemporary aesthetics. It is followed by the analysis of the concepts of the Apollonian and Dionysian principles and their paraliteral usage. After that, the author focuses on possibility of paraliteral usage of Nietzsche's concept of tragedy and its close relation to the phenomenon of life in Nietzsche's philosophy. In the last chapter, there is the analysis of productivity of paraliteral conception for contemporary aesthetics and contemporary concept of culture.

Key words: apollonian, art, culture, dionysian, Nietzsche, paraliteral, tragedy.